

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődéek a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szíves bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

<p>KÖNYVNYOMDÁK: I. KERÜLET (VÁR). Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1. Egyetemi nyomda, Iskola-tér 1.</p>	<p>Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1. Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6. Pardavy József, Gránátos-utca 10.</p>	<p>Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34. Légrády Testvérek, Nádor-utca 7. Löw-Ede, Béts-utca 1. Márkus Samu, Dorottya-utca 5.</p>	<p>Galitzensteini J., Vörösmarty-utca 32. Goldstein Adolf, Szerecsen-utca 7-9. Gutenberg-Nyomda, Gyar-utca 31. »Kosmos« műintézet, kő- és könyvnyomda r.-l. Aradi-utca 8.</p>	<p>Hunria-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1. Zeisler M., István-tér 17.</p>
<p>II. KERÜLET (VIZIVÁROS). Bagó M. és Fia, Ponyt-utca 4. Heisler József, Várkert-rakpart 1. Müller K. (Münster K.), Fő-utca 20. Wacker F., Lánchíd-utca 17.</p>	<p>Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17. Rudnyánszky Antonia, Papnövelde-utca 8. Schlesinger Ignác, Rostély-utca 2. Schmidl Sándor, Magyar-utca 6.</p>	<p>Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7. A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14. Pollák M. Miksa, Nagy korona-utca 20. Preszburger Frigyes, Arany János-utca 21. Quittner József, Váci-körút 18.</p>	<p>»Kosmos« műintézet, kő- és könyvnyomda r.-l. Aradi-utca 8. Krömer Alajos, Gyar-utca 20. Kunusy Vilmos és Fia, Gyar-utca 34. Löbl Dávid, Andrássy-út 19.</p>	<p>VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS). Bartalits Imre, Eszterházy-utca 12. Friedl S., Baross-utca 4. Rózsa Kálmán és neje, Szenckivályi-utca 30. »Magyar Hirdap« nyomd., József-körút 47.</p>
<p>III. KERÜLET (Ó-BUDA). Wimmer Márton, Sarlósz-utca 10.</p>	<p>Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 5. Weissenberg Armin, Múzeum-körút 21. Wodianer F. és Fiaj, Sarkantyús-utca 3.</p>	<p>Schlesinger és Kleinberger Nagykorona-utca 15. Toldy-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapja-u. 6. sz. Vadász- utca sarkán.</p>	<p>Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (Államv. nyugdíjint. palotája). Markovits és Garai, Lizár-utca 17. Mezei Antal, Mozsár-utca 8. Munk és Kohn, Király-utca 58.</p>	<p>IX. KER. (FERENCZVÁROS) Engelmann M., Léayay-utca 7. Wodianer Soma, Üllői-út 23.</p>
<p>IV. KERÜLET (BELVÁROS). Anglo-Nyomda (Kohn F.), Gránátos-utca 20. Athenaeum, irod. és nyom- dai részv. társaság, Ferenczlek-tere 3. Buschmann Ferencz, Koronaherezg-utca 8. Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.</p>	<p>V. KER. (LIPOTVÁROS). Bendiner A., Arany János-utca 18. Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19. Burián M. utódai, Bálvány-utca 2. Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12. Hornvánszky Viktor, Arany János-utca 1.</p>	<p>Weihszmann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.</p>	<p>Nagel István, Nagymező-utca. Neumayer Ede, Szerecsen-utca 33. Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.</p>	<p>X. KER. (KÖRÁNIA). Első köbányai könyvny. (Kertész J.) BETŰÖNTŐDÉK: Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1. Athenaeum, IV., Ferenczlek-tere 3.</p>
<p>Fanda József, Aranykér-utca 5. Gansel Zsigmond, Sínó-utca 6. Goszler Gyula, Aranykér-utca 1. Hedvig S., Károly-körút 22. Hunyadi Máttyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.</p>	<p>Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34. Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5. Kanitz C. és Fiaj, Vadász-utca 28. Kaufmann József, Dorottya-u. (Wurm-udv.) Kertész József, Mária Valéria-utca 11.</p>	<p>VI. KER. (TERÉZVÁROS). Bock F., Révai-utca 8. Budapesti kiadó-iskönyv- nyomda-szövetkezet, Keményszer-utca 1. Bielitz B., Király-utca 6. Brözsa Ottó, Váci-körút 17. Fritz Armin, Révay-utca 2.</p>	<p>VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS) Deutsch J., Károly-körút 7. Garai Mór, Dohány-utca 1. Löbl Mór, Király-utca 13. Heimlich Jakab, Király-utca 47.</p>	<p>VI. Deassewly-utca 32. Egyetemi nyomda, I. vár, Iskola-tér 1. Fischer és Mika, VII., Király-utca 88. Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-l., IV., Egyetem-utca 4. Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6. Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.</p>
<p>Neuwald Ilés, Gránátos-utca 8.</p>				

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	»Ellenzék» nyomdaja. Gáman János örökösét. »Köznevelődése nyomda. Lehmann és Baldi. »Magyar Polgári nyomda. Pöltz Albert. Stratzinger G.	Munkacs. Baxer Pirkász. Farkas Kálmán. »Kárpát könyvnyomda.
Alsó-Kubin. Schneider Dezso.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sobók J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignáczné. Spitzer Sándor.	Muraszombat. Grünbaum S.
Alsó-Lendva. Bozzay P.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőrz. ny. Kutassi Imre. »Debreczeni» nyomda- részvény-társaság. Pongrácz Viktor. Városi nyomda. Ifj. Gyürky Sándor.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Voltz H.	Körmend. Részvény-nyomda.	Nagy-Atád. Grünberger A.
Apatin. Szavadfi József.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Hajdu-Szoboszló. Pleó Gyula.	Körmöcbánya. Özv. Krausz Ignáczné. Spitzer Sándor.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály.
Arad. Aradi nyomda-társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Román gör. keel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót és Fla. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Detta. Heldenwanger J.	Hajdu-Böszörmény. Maróczy M. József.	Köszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Bocserekek. Grestes I. Pleitz Fer. Pál utóda (ör. Brajfer L. és Mayer R.) Scheinberger Ignác.
Abrudbánya. Politzer Lázár.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Hallas. Prager Ferencz.	Küla. Berkovics Márkus.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Aranyos Maróth. Részvénynyomda. (Felső- málfa alatt.)	Devecser. Rosenberg Zeigmond.	Hátság. Stern M.	Kün-Szt.-Márton. Sims F. Bókja.	Nagy-Röcze. Künstler Soma.
Baja. Köllér Antal és Fla. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	Ditró. Ditró és Szárhegy közsö- gek nyomdája.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria»-nyomda. Kandizer G. Lévai Philög.	Kün-Szt.-Miklós. Bors K.	Nagy-Enyed. Wokal János.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dombóvár. Eiső Dombóvári könyv- nyomda és papírszergyár.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria»-nyomda. Kandizer G. Lévai Philög.	Léva. Nyitrai és Társa.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics és Dánielcz. Weiss L. és F.
Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Holics. Hornascha J.	Lippa. Povázasz Testvérek. Zach József.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkány Nagy Zeigmond és társa. Turóczy Zeigmond.
Bártfa. Bisler M.	Eger. Érseki Lye. Nyomda. Kohn Dévid.	Huszt. Neufeld S.	Liptó-Szt.-Miklós. Steier Imrő.	Nagy-Kikinda. Kladó nyomda. Radák János. Milenkovits István.
Battonya. Gaal Vilmos.	Eperjes. Kosch Árpád.	Igló. Schmidt József.	Lőcse. Reisz M. József. Werthemüller J. és Fla.	Nagy-Körös. Ottinger Ede.
Békes. Povázasz Testvérek.	Ércskujvár. Winter Zs.	Ipolyásg. Neumann József.	Losoncz. Kármán részvény-társaság Roth Simon.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Békes-Csaba. »Corvinac»-ny. (Sáhelcsky József.) Lepage Lajos.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Lugos. Traunfeller Károly. Wenzelly J. és Fla.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Besztercze. Botschar T. Orendi Károly.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf.	Kabod. Deutsch Mózes.	Magyar-Óvár. Czeh S.	Nagy-Szabén. Kraft Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Beregszász. Farkas K. »Haladás» könyvnyomda, tulajd.: Jubász Piroska.	Fehértemplom. Wunder J.	Kalocsa. Holmayer Ferencz. Malatin Antal.	Makó. Gaal és Gömbry. Neumann József.	Nagy-Szt.-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab.	Felső-Lőr. Schodtsch Lajos.	Kaposvár. Hagelmann K. Jancsovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar J.	Máramaros-Sziget. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Balasy L.	Nagy-Szőllős. Schwartz Béla.
Bieske. Ledéger Sándor.	Fertő-Nezsdér. Horváth B.	Kapuvár. Boxbaum József. Pieler Hermann.	Maros-Vásárhely. Ev. ref. Collegium nyomda. Róm. kath. leányiskola könyvnyomdája. Grün Vilmos. Pollák T.	Nagy-Szombat. Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zeigm. özvegye.
Bonyhád. Özv. Fein Teréz.	Fiume. Battara P. Chuccullin & Co. Jerouscheg G. Karlitzky Ferencz. Stabilimento Tipografico Fiumano. Kusar Ivan.	Karásnébény. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Mátészalka. Weisz Zeigmond.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Brassó. Gzi János és Fla. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Köznevelődése»-nyomda.	Galgóc. Steiner Adolf.	Károlyszag. Szódi S.	Medgyes. Reissenberger G.	Nagy-Várud. Pauker D. Berger Samu. Lang József. Freund L. Laszki Ármin. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sosenfeld Adolf. »Szigetköz»-nyomda
Brezsóbánya. Kreister J.	Gyergyó-Szt.-Miklós. Szabó L.	Kassa. Özv. Lipóczy Józsefné. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly.	Miskolc. Forster Részö. Weisslényi G. né. Stamberger Bernát.	Német-Bogán. Zeiser J.
Buziás. Ullmann F.	Gyoma. Ksner Jldor.	Kecskemét. Szilády László. Tóth László. »Pannónia»-nyomda.	Módos. Statis György.	Német-Palánka. Krisztofek.
Csákváry. Chudy Testvérek.	Gyöngyös. Braun Bari. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kécskémét. Szilády László. Tóth László. »Pannónia»-nyomda.	Mohács. Bland János.	Nyiregyháza. Kallina József. Jóba Elek. Piringer János.
Csáktornya. Fischl Fülöp.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannónia»-könyvnyomda (Tulajd. Haar és Rnab). Polgár Bertalan.	Kiskun-Félegyháza. Bonexay József.	Moór. Engländer Jakab.	
Csikszentmihály. Ferenczrendi nyomda.		Kis-Marton. Dyk Ede.		
Csikszentpéter. Györgyjakab Márton.		Kisvárd. Berger Ignác.		
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber Jánosné.		Kolozsvár. Ferdinánd, Gombos és Sztupjár.		

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

II. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1892 OKTÓBER

10. SZÁM

Egy évtized.

Szakkörünk, mely iparágunk emelését, a szak-képzettség terjesztését, szakismereteinknek önképzés útján való tökéletesbitését tűzte céljai-képen maga elé, betöltte első évtizedes pályafutását.

Tíz esztendő az idők végtelen gyors rohanásában egy parányi kis állópont, melynél ha megállapodunk is egy perczre, csak azért szabad azt tennünk, hogy visszafordítva lelki szemünket a befutott pályára, számot vessünk önmagunkkal, hogy vajjon az alapítók intencziójának sikerült-e csak némileg is megfelelnünk? s ha ezen kérdéssel tisztában volnánk, mérlegelnünk kell a lefolyt idő eredményeit, hogy levonva belőlük a tanúságot, hasznunkra fordíthassuk a jövőben.

Tizenegy éve lesz, hogy néhány lelkes fiatal ember összeállott oly célból, hogy a magyarosodás ügyét a könyvnyomdászok körében előre vigyék s e mellett önképzés útján az általános és szakműveltség terén magukat tökéletesítsék.

Egy parányi mag volt csak, a mit barátságos összejöveteleik közben elvetettek, s íme ma, tíz év után már terebélyes fa lőn belőle, mely tekintélyes eszközökkel viszi előre a magyar nyomdászati szakképzettség, s ennek leghatalmasabb emeltyűje: a szakirodalom ügyét.

De még idáig jutottunk, sokat kellett a körnek küzdenie; a célok elseje: a magyarosodás terjesztése a Társaskörnek sok ellenséget szerzett s ugyancsak erős kezekre, szívós kitartásra volt szükség, hogy körünk hajóját a folytonosan vihardúlta tengeren biztos révbe tudtuk vezetni, és pedig úgy, hogy célunkat és eszméinket soha föl nem áldoztuk. Ma már elismerik akkori ellenfeleink is, hogy a Társaskör adta meg az anyagegyletnek is az impulsust, hogy kiragadja magát abból a részvétfen tespedésből, melybe az egyleti tagok nagy részének határt nem ismerő közönye döntötte. És ha ezt elismerik, azt is el kell ismerniök, hogy a magyarosodás iparágunk-

ban azóta és körünk által haladt oly örvendetesen, mint a hogy azt ma látjuk.

Csak természetes dolog, miszerint körünk, midőn arra a pontra ért, hogy céljai egyikének megvalósulását már meggyőző tények által látta igazolva; midőn a magyarosodás további fejlődését egészen bátran lehetett az idők rendes menetére bizni: teljes erővel vetette magát a szakképzettség, a szakirodalom megteremtésére, illetve a már meglevő gyenge csemetének ápolására, további fejlesztésére. Ekkor lett a Társaskörből Szakkör.

Főlöszleges dolog volna itt elmondani, miként igyekezett körünk feladatának magaslatára emelkedni; hiszen a jubiláris közgyűlésen kiosztandó Emlékkönyv, melyet Láng József, a körnek, bátran mondhatni, kezdettől fogva legbuzgóbb, légodaadóbb munkása, hivatott tollal irt meg, — ugyis el fogja sorolni mindazokat, a mik ez évtized alatt történtek. Mi itt csak azt akarjuk röviden konstatálni, hogy a Szakkör működésének üdvösségét, helyességét és célirányosságát mi sem bizonyíthatja jobban, mint tagjainak folytonos szaporodása. Mind több és többen látják be, hogy ama pár krajczár, a mit havonként áldoznak, búsásan meghozza a kamatokat, mert lehetővé teszi a körnek, működését folyton szélesebb alapra fektetni, s így szakirodalmunkat idővel a külföldivel egyenlő színvonalra emelni.

Valóban örömmel tekinthetnek vissza a még élő alapítók működésük első idejére. A mit akkor csak mintegy sejtve reméltek, az ma már fényes valóság. Az akkori tizenegy kezdeményező negyedfélszáz rendes taggá nőtte ki magát; az azon időbeli szerény összejöveteleket ma rendes tanulságos szakfelolvasások váltották fel; a tízesztendő előtti szárnypróbálgatások egy öntudatos, tört pályán haladó munkának adtak helyet, mely ma már saját kiadványaival, szaklappal, évkönyvvel, s rövid idő alatt rendszeres nyomdász-kézikönyvvel terjeszti a szakműveltség terén a világító sugarakat.

Üdv nekik, a lelkes kezdeményezőknek! Lebegjen az ő nemes példájuk mindenkor szemünk előtt; ez mutassa meg nekünk a jövőben is mindenkor, hogyan lehet semmiből erős akarattal, szépet, hasznosat teremteni; ez legyen serkentője, buzdítója fiatal tagtársainknak, miként lehet magukat a közügy terén hasznossá tenniök, s hogy lehet egyesülve, közös erővel nagyot alkotni.

S ha ez a nemes példa, a tizenegy alapító lelket emelő példája létszen mindenkor a rugó, mely bennünket tettvágyra sarkal; ha nem szűnünk meg fokozott lelkesedéssel, mind több és többen közremunkálni céljaink előrevitelében: akkor megnyugvással állhatunk a második évtizedbe, mért ez teljesen a békés munka korszakának ígérkezik, s így alapos remény van rá, hogy Szakkörünk, céljainak a legszebb értelemben megfelelően — hovatovább jobban és szebben virágozni fog.

Ugy legyen!

Nyomdászati apróságok.

I.

Ha áttekintjük a szaklapokat, melyek kizárólag a grafikai művészetet képviselik »írásban és képen«, egy és ugyanazon dologban gyakran a legkülönbözőbb véleményekre találunk és ha aztán valamennyit tekintetbe vesszük, illetőleg egyenkint mérlegeljük, arra az eredményre jutunk, hogy minden véleményben van valami helyes és elfogadható.

Az idő, melyben jelenleg élünk, nagy haladást mutat föl az ipar és művészet terén való fölhaladások és javításokban; így ama segédeszközök, melyek kizárólag a nyomdászatot illetik, az utolsó évtizedek alatt csodálatot keltőleg szaporodtak.

Nem szándékunk itt mindent, mi ezen nagy haladásra vonatkozik, részletezni; lesz alkalomunk ezt máskor megtenni; ezuttal csak oda akarunk hatni, hogy az alkotási ösztön szakértársaink körében ébren tartassék, hogy a ren-

delkezésre álló segédeszközöket igyekezzék mindenki a legjobban fölhasználni.

Különösen áll ez az accidens-szedőkre, mert ha valakire, reájuk bizonyára leginkább illik az a közmondás, hogy: a jó pap holtig tanul.

A betűöntődék túlárasztanak bennünket mindennemű újabb és újabb dolgokkal; a megrendelők mindinkább kényesebb igényekkel lépnek föl és az árak mindig alászállnak; a nyomdász, illetve accidens-szedőnek és nyomónak hatalmas versenytársa akad a könyvnyomdászatban és ha ezekkel szemben fönn akarja tartani az egyensúlyt, kénytelen a fametszést, fényképészetet és cizinkografiát is segélyül hívni.

Emlékezzünk csak pl. vissza azon időkre, midőn a grafikai művészetek egyéb ágai csak szórványosan használtattak föl mint segédeszközök; a nyomdatulajdonosoknak, sajnos, csak a legkritikább esetben volt kedvük az újításokhoz, minthogy min-

denben és mindenki csak félelmes konkurrenset láttak és azért mindjárt csirájában szerették volna elnyomni, megsemmisíteni, a helyett, hogy iparkodtak volna tőlük telhetőleg mindent javukra fordítani.

Nem vitathatjuk el, hogy az emelkedés által, mely iparunkban az ötvenes évek óta létrejött, az alkotók száma nem remélt módon szaporodott és bizonyos tekintetben büszkévé lehetünk, hogy iparunk — legalább a nagyobb városokban — nem hanyatlott. — Például az apróbb accidens-munkák, az úgynevezett cím-jegyek, régebben csak házalás útján voltak megszerezhetők az ügynökök által, a kik minden kisiparost fölcsólitottak, hogy maguknak cím-jegyeket nyomassanak; és a kisiparosok tettek is megrendeléseket s minthogy a nyomtatvány igen olcsó volt, azért az e fajta munkából sok került nyomás alá és abban az időben úgy az ügynök, mint a nyomdász is meg lehetett elégedve bevételeikkel, mert e cég-jegyek mind egy kaptafára készítették, egyforma papirosra nyomva és ugyanegy szöveggel ellátva. A cég-jegy papírjaul a 4-es vagy 5-ös nagyságú névjegypapír szolgált (lásd egyik példánkat), mely-

I. minta.

nek ívére 10—11 darab névjegy fért el; ebből bátran kinyomathatták az egész megrendelést, a szedést pedig eltették, míg újabb megrendelés érkezett.

A hírlapirodalom gyors fejlődése folytán az ilyfajta czéggjegyek helyébe a hírlaphirdetések léptek és kényszerítve volt a nyomdász most már a minőségre is több gondot fordítani.

El kell ismernünk, hogy elődeink épp oly szakképzett nyomdászok voltak, a minőnek magát az ifjabb Gutenberg-nemzedék tartja; de azért nem tagadhatjuk, hogy akkor még nem

Az oly czéggjegyek kiállítása pl., minőket az előbb említettünk, régebben a szedőnek több órányi munkájába került, mivel a czímbetűk, a kizárások hozzá majd mind rendszertelenek voltak és karton-szeletekkel kellett azokat aláírni.

Egy hajlitott sor szedése legalább egy fél- napot vett igénybe, míg a mai hajlító-készülékkel gyorsan elkészíthetjük azt; a rendszeres kizárásról szó sem lehetett; majdnem azt gondolhatnók, hogy a nyomdászat csak öt évtized előtt találtatott föl, ha ennek ellenkezőjét művészetünk legrégibb ősei nem bizonyítanak és ha előhala-

2. minta.

léptek föl a megrendelők kiállítás tekintetében oly nagy igényekkel, mint manapság.

Évtizedek előtt is igyekeztek a kereskedelemben szükséges nyomtatványokat minden alakban és styben pontosan és csinosan kiállítani és ez, a mennyire az akkor rendelkezésre állott betűanyag megengedte, sikerült is.

Elődeink, tekintetbe véve technikai képességüket, sokkal nehezebb körülmények között dolgoztak, mint a mostani szaktársak, mert régebben egyetlen szakmunka sem állott rendelkezésükre, a melyek a tudni és alkotni akarókat útba igazították volna és így csupán csak hallomás után dolgozhattak és mintegy saját maguknak voltak mesterei.

dásunkat a lefolyt évtizedek alatt nem tapasztaltuk volna.

Jelen cikkünk egyik példája a mostani divatos ízlés szerint készült czéggjegyet mutat, mely a megrendelő által választott alakban készült és melyben azt óhajtjuk demonstrálni: minő czélja van az ily czéggjegyek.

Első sorban is a tulajdonosok *nevét* kell kellőképpen föltüntetniök; másodsorban pedig föl kell tüntetni azt, hogy a czég *mit* produkál.

A kereskedelemben szükséges nyomtatványok kiállításánál úgy a könyv-, mint a könyvnyomdász diszítés czéljából igen sokszor helytelenül oly jelképet (Vignette) alkalmaz, mely egyáltalán nem illik a nyomtatványra vagy épp az ellenkezője

annak, a mi oda illik. Azért kívánatos volna, ha minden nyomdában kéznél lenne egy szak-könyv, melyből az illető szedő kellőleg tájékozhatná magát az ily munkák szedésénél.

Egy czéggjegynek mindenekelőtt helyes alakkal kell bírnia, nem szabad annak a zsebkiadások nagyságát túlhaladnia, de azért látogatójegy nagyságú se legyen, tetszeitős külsővel bírjon, csinos, nem nagyon föltűnő betűkből legyen szedve, hogy a szemlélőre jó benyomást tegyen és így annak csinosága a megrendelőt kielégítse.

A szedő az ily munkák szedésénél főképen arra törekedjék, hogy mintaszerűen és fokozatosan ossza be a sorokat, hogy azokban összhangzatosság legyen és az így szedett sorok kellemesen hassanak a szemre; mert legyen a munka bármily művészi szedve, ha akár a szedő elbizakodottságából, akár képzelődésből cifraságokkal van túlhalmozva, nagyon kellemetlen benyomást tesz a szemlélőre.

A czéggjegy szedésénél semmiesetre se kell egyes szempontokat oly szigorúan szem előtt tartani, mint a cím- vagy borítékszédésnél, avagy valamely ajánló vagy bejelentő nyomtatvány előállításánál. Míg a cím- és effélék szedésénél a szedőnek stilszerűsége és a legapróbb részletekig menő helyes alaki beosztásra kell törekednie, addig a cím- vagy czéggjegyeknél a szabályokat teljesen alárendelheti saját ízlése szerinti akarátának, s ha ízlése jó, a nyomtatvány bizonynyal hatást csinál.

Nézzünk meg egy ízlésesen készült czéggjegyet, a mely tisztán könyvnyomdászati uton állított elő és hasonlítsuk össze ezt pl. a litografia segítségével készült el, azt hisszük, könnyű lesz az előbbi javára döntenünk. A szedő egy czéggjegy szedésénél ne is vegyen soha mintául egy litografizott czéggjegyet, míg ellenben előnyére szolgál, ha egy fametszettel ellátott vagy cinkografizott mintát használ.

De erről egy más cikkben szólunk.

— r — n.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irtá: Firtlinger Károly.

2.

MAGYARORSZÁG.

Hazánk a fentvázolt időben egyik legnagyobb fia, a dicső emléké Hunyadi Mátyás országglása alatt állott, kinek uralma elenyészhetlenül ragyogó betűkkel meg van örökítve a világtörténelem érczlapjain. Tudjuk, hogy Mátyás király korának nemcsak egyik legkiválóbb hadvezére, de mint a törvény és jog legelső őre, fejedelmi hivatásának is teljes tudatában volt s ezt népe üdvére bölcsen és igazság-

szeretően érvényesítette. Szintugy tudjuk, hogy a művészetek és ipar hő pártfogója volt; hogy istápolta a tudományokat és tőle telhetőleg iparkodott hazánkban a nyugati népek civilizációját terjeszteni. E czélból környezetében rendszeren nagyszámú, többnyire olasz nemzetiségű tudósok és művészek tartózkodtak, kik nem csekély befolyást gyakoroltak az izlés finomulására és a fölvilágosodás terjedésére. Ily körülmények között csak természetes, hogy Mátyás király műszerető udvarán a nyomdászat is csakhamar felkaroltatott s 1472-ben már Budán látjuk működni az Olaszországból Geréb László alkancellár által meghívott Hess Andrást, mint első nyomdászt Magyarországon.

Sajnos, de Hess termékei — ugy látszik — nem bírták a király tetszését megnyerni, kinek ízlését a könyvek kiállítására tekintetben a szolgálatában állott hírneves könyvfestők és másolók, mint például Attavante, Faenzai Miklós, Ferrarai Zsigmond és mások, meglehetősen elkenyvezették. A kinek alkalma volt ezen művészek pazar pompában ékeskedő codexeit a nyomdászat primitív kiállítású első termékeivel összehasonlítani, a király ezen idegenkedésén nem fog megütöközni, hiszen a Corvinák, Mátyás király híres budai könyvtárának ezen oly keresett maradványai, ma is mint ritka műemkek büszkultanak. A nyomda — pártolás hiánya miatt — rövid idő múlva megszűnt működni. Ez azonban csak föltevés, lehetséges az is, hogy Hess rövid ittlét után meghalt, mert további életsorsa ismeretlen maradt; valószínű tehát, hogy nyomdája ez utóbbi okból szüntette be működését.

Hess András Augsburgból származott és mint föntebb említettem, Geréb László budai prépost és királyi alkancellár által hivatott Velenczéből Budára. Hess sajtójának mind-éddig csak két terméket ismerjük. Az egyik az ismeretes »Chronica Hungarorum«, melyből mindössze kilencz példány maradt reánk. (E ritka munka felől bővebbet a szives olvasó a »Magyar Nyomdászok Évkönyve« 1890-ki folyamában talál Ács Mihály t. szakírtásom tollából.) A másik Hess-féle nyomtatvány egy kis 4-rétű, 4/3 számozatlan levélre terjedő munka, a »Magni Basilii de legendis poetis« című könyv, melynek egyetlen ismert példánya a bécsi császári könyvtárban őriztetik. A magyar nemzeti muzeum könyvtárában találunk továbbá egy kis 4-rétű, 10 levélnyi nyomtatványt, az év és a nyomás helye kitétele nélkül, »C. Jul. Caesar oratio Vesontione belgice ad militas habita« címmel, mely munka felől néhai Toldy Ferencz, jeles irodalomtörténeti írónk, utalva arra, hogy betűi egészen hasonlóak azokhoz, melyeket Hess András a budai krónika nyomtatásánál használt, azt a véleményt fejezte ki, hogy az szintén Hess műhelyéből került volna ki.

Egy másik, nemsokára Hess nyomdájának megszűnése után, Budán Feger Theobald könyvvarus által felállított nyomtató műhelyről tesz említést Aigner Károly »A könyvnyomdászat történetének vázlat« című munkájában. — Aigner szerint ezen nyomda 1484-től 1494-ig állott volna fenn; működésének közelebbi megismertetésével azonban olvasóink adós marad Aigner úr. Minthogy elismert könyvszeink egyike sem emlékszik meg e nyomdáról, úgy ennek létezését bátran kétségbe vonhatjuk. (Érintett Feger Theobalddal különben még találkozunk e munka »Magyar nyomdászat külföldön« című IV. részében.)

A nagy király elhunytával elhomályosodtak a renaissance országunkat fényes elárasztó sugarai, mert a gyarló utódok nem értették a szent tűz ülesztéséhez és különben is föltötte gyászos idők neheztedek hazánkra. A nemesség köreiben dúló hagyományos pártoskodás gonosz szelleme újra kezdett lábra kapni és megbénítá a nemzet erejét; Hunyadi Mátyás nagybecsű alkotásai egyre-másra indultak enyészetnek. A hadsereg, — melynek pártatlan volt fegyelme és vitésze s nem egyszer ejté rettegésbe ugy

német, mint muzulmán és egyéb ellenfeleit, — felbomlott; az ipar és a művészetek elhanyagoltak, a részrehajlatlan igazságszolgáltatás és rend helyébe jogtörő önkény és anarchikus zűrzavar lépett, mely aztán megszülette a mohácsi veszedelmet. Az ezután bekövetkezett török világ ideje egyenlő fogalmú a nyomorban tengődéssel és pusztulással. S így nem csudálkozhatunk azon, hogy a félhold bódottsága alatt álló országrészben egyetlen nyomda sem élhetett meg.

Annál élénkebb volt ezen időben a szellemi élet léktezése az ország másik részében, a mely jelenség első sorban az akkori politikai és vallási mozgalmak kifolyása volt. Ugy Bécsben, mint Krakóban és Velenczében s sok más helyen állították elő könyvek magyar, valamint latin nyelven, melyek vagy hazai szerzőktől származtak, vagy honi viszonyainkkal foglalkoztak. Ilyen körülmények között csakhamar látjuk a nyomdákat az országnak ezen, az ozmán igtól ment részében egymással föltűnedezni; eleinte az ugynevezett vándor-nyomdászok által mívelve, de nemsokára állandó működési helyeket alkotva maguknak. Protestánsok és katolikusok egyaránt felhasználták a nyomdászatot ügyök érdekében; a főszerep azonban e gigászi szellemi viaskodásban a debreczeni és nagyszombati nyomdának jutott, melyek műhelyeiből ezikáztatták legsújtóbb villámaikat a vallási antagonizmus vezérlőférfiai, művészetünk pedig e harc közepette folyton növekvő virágzásnak indult.

Finita Bude Anno dñi. M.CCCC.LXXIII in uigdia penthecostes: per Andreá Hefs.

A Chronica Hungarorum záradéka.

Új-Sziget.

Hess András budai nyomdájának megszűnte után csak 1536-ban alapított az első könyvnyomda Magyarországon, Nádasy Tamás gróf horvátországi bán által, Új-Sziget nevű birtokán, Sárvár mellett, Vas megyében. Nádasy Tamás alakja messze kimagaslott az azon időbeli főurak és köznemesség pusztán önérdékét hajhászó tömegéből. Ő korának nemcsak egyik legtekintélyesebb államférfia, hanem igen tudományosan képzett ember is volt. Tanulmányait Bolognában és Rómában, ama kor legnevezetesebb főiskoláiban végezte és széles körű tudományra és nagy műveltségre tett szert. Legfontosabb állami teendői közt is kerített magának időt a tudományokkal való foglalkozásra. Ép ez okból a tudományt másokban is meg tudta becsülni. A segítségre és pártfogásra szoruló tudósok mindenünnen hozzáfolyamodtak és nála meleg felkarolásra és menedékre találtak.*

Eleinte, egészen 1540-ig ismeretlen kontárok bajlódtak a nyomdában, de nem bírva haladni az Erdősi János által magyarra fordított »Új Testamentom« kinyomtatásával, Nádasy meghívására Abádi Benedek vette át 1540-ben a nyomda vezetését, kit e szerint első magyar nyomdásznak tekinthetünk.

Abádi személye felől nagyon gyér adatok maradtak reánk. Születése a XVI. század elejére esik. Protestáns papnak képezvén ki magát, az egyetemet Krakóban hallgatta, hol a könyvnyomtatás mesterségét is megtanulta. Az újszigeti nyomdában rövid fennállása alatt három munka jelent meg, u. m.: Dévai Bíró Mátyás »Orthographia Ungarica«-ja és Erdősi János két munkája, a »Grammatica« és az »Új Testamentom«. Az elsőnek minden újszigeti példány elveszett és csak az 1549-ki krakói kiadás ismeretes. A másodikból egy csonka példány van a m. nem-

* Kovács S. János: A könyvnyomtatás története Vas megyében.

zeti muzeum könyvtárában. A harmadikból megmaradt vagy 18 darab, melyek közül teljesen épek a kecskeméti ref. collegium és a bécsi császári könyvtár példányai. (Bíró Mátyás nyelvtana és Erdősi Új Testamentoma az első, hazánkban magyar nyelven nyomtatott könyvek.)

Abádi kitünő nyomdász volt, a minnek legjobb bizonyítéka a vezetése alatt sajtója alól kikerült Új Testamentom hibátlan szedése; de mint betűöntő és fametsző is jeleskedett, mert az Erdősi-bibliában előforduló fametszetek állítólag ő tőle származnak; a betűk előállítására nézve pedig Abádi munkája végszávaiban többek között így nyilatkozik: »Mikoron azért láttam volna ez betűt, hogy nagy kisedelem nélkül nem mihetni véle, mint hamarsággal lehet, ugyanazon betűt megigazítam, egy néhányat csináltván, hogy szapora lenne az dolog és hamarabb vighit irhethőke stb.

Ezen nyomda utolsó terméke az 1541-ben megjelent, már említett Új Testamentom volt, 1542-ben megszűnve működni; valószínűleg azért, mert pártfogóját, Nádasy grófot, az országos ügyek, mint országbíró és később nádort, annyira igénybe vették, hogy a szépen megindult nyomdának további sorsával már nem törődhetett.

Abádi 1543-ban Wittenbergába ment, az ottani híres egyetemen teológiát hallgatandó. Itt pappá avatván, 1544-ben mint ilyen Eperjesen tartózkodik, majd 1545-ben Szegedre tette át lelkesi működésének terét. Halálának éve ismeretlen. Bod Péter »Magyar Athenász«-ában következőleg szól róla: »Kevészet lehet erről az emberről tudni; eredetét kiktől és hol vette, hivatalát hol és micsoda viszontagságok közt folytatta? Mindazonáltal illendő, hogy Neve maradjon jó emlékezetben, kiváltképen ez okon, mert ez volt, a ki legelsőben Magyar Országban az Istennek új testamentomi Szent Beszédét Magyar nyelven kinyomtatá.«

Magyarban második nyomdásza, Huszár Gál szintén protestáns pap, méltó utóda volt Abádinak; egyike volt ama esodálatraméltó embereknek, kik egy személyben működtek, mint hitterjesztők és mint nyomdászok a szellemi felszabadulás érdekében, életüket folytonos zaklatásnak és üldözésnek téve ki.

Magyar-Óvár

azon hely, hol Huszár Gált 1558 tavaszán legelőször látjuk mint nyomdászt működni. Ott készült »Az Ur Jézus Krisztusnak szent vacsorájáról, kinszenvedéséről és diesség felvételéről való prédikáció« című könyve, melynek egyetlen meglevő példány a bécsi császári könyvtárban őriztetik. — Bajdosása közben 1560. október havában Kassán fogságba kerül, a kassai nép azonban kiszabadítja őt tömlőcsezből. Ezután Huszár

Debreczen

városába menekült, hitsorsosai körébe s itt mint első debreczeni nyomdász 1561—62-ben alapját veté meg hazai művelődéstörténetünkben oly nagyfontosságú szerepet játszó debreczeni nyomdászatnak. »Nyomtatványai — dr. Ballagi A. szerint — a nyomdászok ujonczsága s a javitok rest-sége és szakavatatlansága miatt, telvük sajtóhibákkal, kövér betűi rossz festéke és papirosa miatt piszkosak, olyan formák, mint a mai kefelevonatok.«

Itt sem lévén maradása Huszárnak, 1565-ben Nagyszombatban találjuk, hol prédikátori működése miatt szintén távozásra kénytelenített. Végre 1570-ben Komjátiban (Nyitra megye) állapodik meg vándorsajtójával s itt 1573-ig

nyomdászok. Ezen időtől nyoma vész az azon időbeli vallási küzdelmekben.*

Ezek után elősoroljuk itt a debreczeni nyomdászokat a mint azok a XVI. század végéig egymásután következtek, jobbra az 1874-ben Révész Imre által kiadott nyomdásztörténeti értekezésnek adatai nyomán indulva.

Huszár Gál távozta után **Török Mihály** nyomdászok Debreczenben 1563-tól 1567-ig. Betűanyaga kopott ugyan, de jobb papírost használ és a nyomás tisztább. Halála évének 1571 említtetik.

Törökkel egyidőben **Hoffhalter Ráfáel** ütötte fel vándornyomdáját. Hoffhalter egy *Skrzetuski* nevű lengyel nemes család tagja és a protestáns hitelveknek buzgó terjesztője volt. 1556–60-ig mint nyomdász Bécsben működik, ekkor vallása miatt üldözve, Magyarországra menekül s Debreczenbe kerül. Itt 1565-ben, később pedig Nagyváradon állítja elő Mellius Péter superintendensnek** több munkáját és Verböczy Hármaskönyvének magyar fordítását. Debreczenből II. János Zsigmond meghívására Gyulafehérvárra ment.

Török és Hoffhalter Ráfáel után **Komlós András** következik, ki az akkori idők szokása szerint latinizálva nevét, *Lupinus* név alatt is nyomdászok 1569–75-ig. Halála után egy évig özvegye impressumát találjuk a nyomtatványokon.

Komlós András **Hoffhalter Rudolf** váltotta föl, Hoffhalter Ráfáel fia, ki apjával Gyulafehérvárt működött, azután pedig, mint kőbor-nyomdász, Alsó-Lindván és Nedeleczen is megfordult. Mindkét Hoffhalter ügyes nyomdász volt; Rudolf »typographus tigrinus«, azaz zürichi nyomdászok nevezte magát; alkalmasint Zürichben tanulta mesterségét vagy az ottani nyomdászcéhnek volt bekebelezett tagja. Debreczenben 1576-tól 1587-ig nyomdászok, de időközben Nagyváradon is megfordult sajtójával.

Ezután, 1590-től 1593-ig, **Csáktornyai (Csaktornyai) János** működik mint debreczeni nyomdász.

Az erre következő **Lipsiai Rhéda Pál** tekintélyes szerepet játszik Debreczen nyomdásztörténetében, nemcsak sok évi működése folytán (1596–1619.), hanem mert termékei szép haladásról tanuskodnak. Így 1607-ben került ki sajtó alól Károly Péter nagyváradi ref. pap: *Elementae Grammaticae Graecae* című munkája, a legelső debreczeni könyv, melyben görög betűk használtattak.

A török hírlapokról.

II.

A legnagyobb hírlapok egyike a *Terdsümani hakikat* — az igazság tolmácsa — politikai napi lap, melyet Mehmed dsevdet efendi alapított 1294-ben. Akkor, mint a mi Nemzetünk, öt hasábos, első rangú lap s a művelődés egyik főlyavivője Keleten. A rendes rovatokon, tárcza-cikkreken és regényen kívül sokszor a török népre közművelődési szempontból fontos cikkeket is közöl könnyű, világos török nyelven, menten a magasabb irály sallangjától. Papirosa közönséges újságpapír, szedése hibátlan, nyomása azonban néha hibás. Kétféle betűt használ: a neszkhit és a rikaat. A fontosabb cikkek és vezércikkek rikaatból vannak szedve. A rovatfejek mindig a nagy rikaatból állanak. A lap nyolcz oldalából az utolsó oldal a hirdetésmenyekre van szánva, a melynek kiállítása ritkán tér el a többi oldalakétól s legtöbbszörre hasábokra van felosztva.

* Szabó Károly Jelez bibliográfusunk II. G. életét terjedelmesen írta s »Századok 1887. évfolyamában.

** Mellius (Horhi Juhász) Péter, tiszántúli ref. superintendens és debreczeni prédikátor, Jelez nyelvészeti és vallási író, szül. 1596., meghalt 1572.

A haladópart hivatalos közlönye a *Tarik* (Az út) politikai napilap. Szerkesztő tulajdonosa Filip efendi. Az Egyetértséshöz hasonló nagyságú lap egyszerű papíron, hat hasábos beosztással, egészen neszkhit betűkből. A rovatfejek is az egyszerűbb, nagy neszkhitből állanak. Alapított 1299-ben.

Szintén politikai napilap a *Szervef* — Gazdagság — 1305-ből D. Nikolaidi tulajdonos szerkesztésében. Kiállítására elég gondot fordít. Hat hasábos, nyomása jó és tiszta. Rovat feje rikaat, hurkolt és egyszerű nagy neszkhitből vannak összeállítva. Regénycarnoka (az utolsó oldalon könyvalakban) könnyen kivágható. Hirdetési rovatának kiállítása rendes, csinos és izléses. Különben Keleten a legtekintélyesebb lapok egyike.

Politikai lap az 1304-ben alapított *Muruvel* (Nagyelkültség) is, a mely rövid idő alatt több változáson ment át Mehmed Zia ed-din szerkesztésében. Rovatfejeket használja a négyeszetes, díszes kufi betűket és a hurkolt neszkhit. Mai alakjában, kiállításában haladást mutat és sokkal terjedelmesebb, mint az első éveiben volt.

Ehhez hasonló a *Szadet* (Boldogság) című politikai napilap 1302-ből. Szerkesztője Mehmed Nuri efendi, főszerkesztője Dirán Kilikian. Ma a kilencedik évfolyama jelenik meg. A *Szadet* utóda a legrégebb nem hivatalos török lapnak, a *Dseridei havadis* — újdonságoknak.

Hasonló, de sokkal gyengébb kiállítású a Mihran efendi szerkesztésében megjelenő *Szabah* (Hajnal) című napilap 1307-ből.

A nemzeti párt lapja az *Oszmanly*, a mely török-francia nyelven jelenik meg.

A heti lapok közül első helyen kell megemlítenem a konstantinápolyi kereskedelmi kamara hivatalos kétnyelvű török és francia lapját, melynek címfejét tisztelt olvasóink »Három keleti nyelv ábéczeje« című cikkünkhez mellékelt betűmutatványból ismerik. Címe: *Derszadet tudszaref odaszai gazetaszai, Le journal de la chambre de Commerce de Constantinople*. Alapított 1302-ben, most tehát kilencedik évtől.

Közleményeit, mint azt már címe is mutatja, a kereskedelem, ipar, földművelés, pénzügy, tengeri kereskedelem teréről meríti s mellékletül mindenkor börzei árfolyam jegyzékét hoz. A lap kiállítása, szedése és nyomása igen gondos. Megjelenik a török rész maga tizenkét sűrűn nyomott oldalon.

Hivatalosak a *Dseridei bahrije* — tengerészeti hírek, — a tengerészeti miniszterium kéthetes illusztrált közlönye, szintén 1302-ből, melynek olvasói mellékletül kapják a *Medsumai funun-i bahrije*, a tengerészeti tudományok foglalatja negyedéves füzetes közleményeket.

A *Dseridei aszkerie katonai* hírek, a honvédelmi miniszterium, a *Dseridei mehahim*, igazságügyi hírek, az igazságügyminiszterium, a *Ziraat* (földművelés) és az *unuri nafa ve Ziraat medsumai* (közmunka és földművelési közlöny) a földművelési miniszterium hivatalos közlönyei.

A *Veka-i tabije* (egészségügyek), két betenkint, a *Dseridei tibie-i aszkerie* (katonai egészségügyi hírek) havonként megjelenő orvostudományi szaklapok, a melyek mind nyomdászati tekintetben, mind pedig tudományos tartalmukkal kiállják a versenyt a nyugati hasonírnyú és ezélű lapokkal.

A *Szohbet* (egészség) általános és közérdekű egészségügyi dolgokkal foglalkozik s a nagyközönséget szolgálja.

A *Poszta ve telegraf medsumaszai* (postai és távirai Revue) a posta és távirai hivatalos közleményeit hozza, a *Medsumai funun-i aszkerie* a katonai tudományok Revueje a katonailag fontos eseményeket és hadászati tudományos értekezéseket és vívmányokat tárgyaló szaklap.

A mindennapi szellemi táplálékul szolgáló felsorolt politikai napi lapok, valamint a tudományos igényeket ki-

elégítő közlönyökön kívül a közönség nagyobb igényeinek is megfelelő szépirodalmi és ismeretterjesztő újságok is állanak Konstantinápoly lakóinak rendelkezésére. Ezek közül első sorban kell megemlítenem a Mehmed Murad bég *Mizan* (rendező) című csinos kiállítású politikai és szépirodalmi lapját, a mely mintegy átmenetet képez a tisztán szépirodalmi lapokhoz, melyek között első helyen áll az 1307-ben alapított *Muszaver dsihan* (Képes világ) Ali Fuad szépen és gondosan kiállított lapja. Megjelenik két hetenként a mi Ország-Világunk alakjában, de sokkal finomabb papírosan, hússzínű, simított, fényes, erős borítékban.

Képei részint eredetiek részint pedig a francia lapokból vannak kölcsönözve. Szedése és nyomása elsőrangú, de fényes papírosa az olvasást nagyon nehezíti.

Kiseb igényekkel lép fel a *Szerueti funnun* (A tudományok gazdagsága) című heti képes lap, a mely nagy quart alakban, tizenkét sűrűn nyomott oldalon, minden pénteken jelenik meg. — Kiadótulajdonos Achmed Ahszan és D. Nicolaidi szerkesztők. Vékony, jó papírosan, gondos szedésű és tiszta nyomású. Hirdetési rovata is csinosan szokott összeállítva lenni. Czikkeit a tudomány és művészet teréről meríti és számos elbeszélést és regényt hoz.

Hasonló irányú és célú a *Kitabdsi karabet Reszimli gazeta*-ja (képes újság). — Ez rendszeren negyedret-alakban, vastag, erős papíron, gondos nyomással jelenik meg minden héten pénteken.

Közleményei az előző lapokéhoz hasonlóak. Eredeti dolgok mellett Verregerényeket is közöl.

Kardos Árpád.

VEGYESEK.

A folyó hó 23-án rendezni szándékozt táncmulatság megtartását a főkapitányság, a kolera-járvány miatt, nem engedélyezte. E helyett ugyancsak e napon este 6 órakor a Széchenyi-kioszkban **kedélyes estély** tartatik, a melyen az Ébredés-dalkör fogja mulattatni a közönséget. Tagjainkat kérjük, hogy minél számosabban jelenjenek meg.

Mellékleteink. A mai füzetinkhöz csatolt két melléklet elseje *Hornyánszky Viktor* nyomdájában készült; egy számlamintát mutat ez, modern ízlésben tartott szedéssel, két színben nyomtatva; a kék alap, mely sraffurákkal van

árnyalva, borganyedzés útján lett előállítva és ezzel együtt az egész munka igen előnyösen tünteti föl a jelenleg uralkodó ízlést. — A második melléklet a *Pesti könyvnyomda-részvénytársaság* litografiai osztályának terméke; a rajz és vésés kiválóan szép munka, a nyomás is jó és az egész mindenesetre dícséretre válik a nevezett intézet litografiai osztályának. — Ezeket kívül még egy harmadik mellékletünk is van, a »*Graphische Skizzen*» prospektusa, de erről egy alább olvasható hírben emlékezünk meg.

A Grafikai Szemle

naptára. Több oldalról vett főszerkesztés következtében tudomására hozzuk t. olvasóinknak, hogy 1893-ra díszes fali naptárt adunk ki, melyet decemberi számunkkal együtt küldünk szét. — Minthogy pedig a nyomtatandó példányok számát november vége előtt okvetlen tudnunk kell, szükséges, hogy mindazok, kik a naptárra igényt tartanak, november hó 20-áig jelentsek be az által, hogy **naptár-bélyeg és porto fejében két darab ötkrajcáros levélbélyeg**et küldenek be szerkesztőségünkhez. — Ezen föltételt egyaránt áll előfizetőinkre és a **Skizzen** lapjaira nézve. A november 20-ika előtt nem jelentkezők nem tarthatnak igényt naptárunkra, miután fölösleges példányszámot nem nyomtatunk.

Az »Évkönyv«-re való bejelentések addig nagyon gyér számban érkeztek be, míg különben annak lehet tulajdonítani, hogy a bejelentésre kitűzött határidő még nem járt le. Mindazáltal kérjük szaktársainkat, hogy a kezeik köztlevő gyűjtőívökre tett jegyzések alapján értesítsék szerkesztőségünket mielőbb az

alálírók számáról egy levelező lapon, hogy tájékozást nyerhessünk az »Évkönyv«-vel szembeni érdeklődés mértékéről.

Több oldalról történt kérdezősködésre szolgáljon válaszul, hogy lapunkból 1891-iki teljes évfolyammal már nem szolgálhatunk, egyes számok azonban, míg a készlet tart, rendelkezésre állanak. A tavalyi évfolyamhoz néhány bekötési tábla még kapható vidékre 67 kr-ért, helyben 60 kr-ért.

»Graphische Skizzen« a czíme a legközelebb megjelenő új füzetes vállalatnak, melyet lapunk munkatársa, **Kulbe Károly** szaktárs fog szerkeszteni és kiadni. A vállalat igen gyakorlatias irányúnak ígérkezik, a mennyiben Kulbe úr időhöz nem kötött füzetekben nyomdai munkákra vonatkozó tervezeteket és vázlatokat akar a szakközönség elé bocsátani, különös tekintettel a modern és észszerű nyomdai kiállításra. Az általa kibocsátott és folyóiratunk

The advertisement is a complex layout for the 'Szerueti funnun' newspaper. At the top, it features a table with the following data:

Arany	Levél	Arany	Levél
100	30	100	30
120	35	120	35
20	11	20	11

Below the table, there are several text blocks in Hungarian and Turkish. On the right side, there is a detailed illustration of a person in traditional attire standing at a desk, writing on a large sheet of paper. The text around the illustration includes the title 'Szerueti funnun' and various promotional messages. At the bottom, there are more text blocks, including one with the heading 'Asiayi Surni Sibat' and another with 'Kerli At'.

A »Szerueti funnun«, »A tudományok gazdagsága« című ismeretterjesztő szépirodalmi lap hirdetési oldala.

mai számához is mellékelt prospektus egyelőre öt füzetet ígér, melyek mindenike hat táblát fog tartalmazni tervezzel és vázlatokkal. A vállalat egyelőre német nyelven jelenik csak meg, de — ha elegendő megrendelő akadna — kilátásba van helyezve a magyar nyelven megjelenés is. Tekintetbe véve, hogy a rajzolás, a tervezés és vázlatozás tudása az accidens-szedőre nézve manapság már nemcsak előny, de feltétlen szükség, felhívjuk szaktársaink figyelmét a vállalatra, melyből mindenesetre sok érdekeset és hasznosat fogunk meríthetni.

A t. főnök urak becses figyelmét e helyütt is felhívjuk arra, hogy segédszemélyzetük részére a legtanulságosabb és legolcsóbb újévi ajándékkul megszereshetik a Magyar Nyomdászok Évkönyve eddig megjelent hét évfolyamát akár együtt, akár egyenként. Különösen a tanoncok részére kívánatos az Évkönyvek megszerzése, mert míg egyrészt a tanoncokban ez által felbresztjük a kedvet a szakirodalom pártolására, másrészt alkalmat adunk nekik ily módon, hogy ismereteiket ez uton is szaporítsák.

A budapesti nyomdatulajdonosok és hírlapkiadók kérelmet intéztek a kereskedelmiügyi miniszterhez, hogy tegye lehetővé ipartestülettől való alakulásukat. A miniszter a kérvényt a ker. és iparkamara elé terjesztette, hogy adjon véleményt e kérdésben, megjegyezvén, hogy a kérelmi teljesítése a sajtótörvény megváltoztatását vonná maga után. A kamara utóbbi ülésén foglalkozott a leirattal és kérvénnyel s az utóbbit azzal terjeszté vissza a miniszterhez, hogy annak teljesítését nem tartja lehetségesnek az ipartörvény keretében, kívánatos volna azonban szerinte is, hogy lehetővé tétessék az ipartestülettől való alakulás a képesítéshez nem kötött iparágaknál is.

A korona és fillér rövidítése. Bécsi szaktársaink már foglalkoznak az új pénzértéknek a nyomtatásban való mikénti rövidítése kérdésével s beadványt nyújtottak be az illetékes tényezőknél, hogy mondják ki hivatalosan, miszerint a Krone (korona) és Heller (fillér) rövidítése egy dőlt K, illetve H legyen; kijelentették különben, hogy addig is, míg hivatalosan kimondatik, így fogják rövidíteni az új pénzjegyeket. — Ideje volna nálunk is fölvetni a kérdést, mert mind sűrűbben fordulnak elő az új pénz megnevezései egyes nyomtatványokon. Így a nagyobb vasutak és vállalatok már most is bevezetik új nyomtatványaikba a frt—kr. mellett a korona és fillér értéket is, sőt a képviselők napidíjáról a minap benyújtott törvényjavaslat is már korona-értékben beszél. Nézetünk szerint megfelelő rövidítés volna az első és utolsó betűk összetétele, azaz a koronára *ka*, a fillérre *fr*; nagyon helyesnek tartanánk azonban, ha ez ügyben ilyen dolgokkal foglalkozó szaktársaink is közrebozsátának nézeteiket, melyeknek szívesen adunk tért hasábjainkon.

Albert Antal, az »Athenaeum« művezetője, m. hó 30-án hirtelen elhunyt; utódja állásában **Ziegler Sándor** lett.

A »Pesti Napló«, hazánk legrégibb magyar napilapja — mint olvassuk — újévtől kezdve ifjabb Ábrányi Kornél kiadásában a »Neue freie Presse« alakjában fog megjelenni.

A »Pallas« nagy lexikonjának első kötete október végén fog megjelenni. Érdeklődve nézünk e mindenesetre irodalmi esemény számba menő vállalat megindulása elé, mert azon reményben élünk, hogy az első nagy lexikon tömördek hiányán és hibáján, okulva a tapasztalatokon, alaposan segítve lesz. Egy kötet ára kötve 6 frt = 12 korona, egy füzet pedig 30 kr. = 60 fillér lesz.

Egy öreg siketnéma szedő hunyt el a napokban, életének 70-ik évében. **Back Simon**nak hívták s egy negyedik század óta szolgált becsületesen a Rudnyánszky-féle nyomdában. Nyugodjék békével!

A Franklin-társaság e hó elején tartá meg rendes évi közgyűlését. Az igazgatóság jelentése szerint tiszta jövedelem 71.891 frt volt s ebből minden részvényre 15 frt osztalé-

kot fizetnek ki, a mi tíz százaléknak felel meg. Eladott könyvekért a lefolyt üzletévben 182.936 frt folyt be. A gyűlés jóváhagyta a jelentést s azután a szükséges válaszlatokat ejtették meg.

Egy régi betűöntői mintakönyvet játszott a véletlen kezeinkbe, melyet e helyen közelebbről is megismertetni nem tartjuk czéltesztettnek. A könyvet, mint »első szálitmányt« a Budán létezett **Haderer és Huber** betűöntő cég adta ki 1853-ban és kis 4-rétben 41 lapra terjed; a tiszta és szabatos nyomás Emich Gusztáv intézetének munkája. Első helyen az antika, fraktur és cursiv fölvétetűk vannak két hasábsóban bemutatva. Az egyik hasáb latin szövegű és Cícero ismert Catilina-ellenes beszédének kezdetét tartalmazza, a másik szöveg magyar nyelven lelkes szózat a Szabadság géniuszához; egyáltalán dicsérőleg kell kiemelnünk, hogy a cím- és díszbetűk felsorolásánál is mindvégig hazai városok és nemzeti nagy alakok nevei használtattak, a mi — ha a könyv megjelenési idejét, az 1853-ik évet, tekintetbe vesszük — nem csekély bátorságra mutat az ajánló cég részéről. A különböző körzetarabok, sarokdíszek és zárókezdő círiradák összesen 144 számra rúgnak; elég szép szám, ha a betűöntői technika azon időbeni fejlettségét tekintjük; bozzeg másként van ez ma, midőn a betűöntők némelykor a legképtelenebb körzetszámokkal zaklatják a nyomdászt. Visszatérve az említett könyvre, azt hű tükre gyanánt tekinthetjük ama szerény betűanyagnak, melylyel az akkori nyomdásznak, úgy a hogy, boldogulnia kellett. Az érdekes könyvet a Szakkör leltárában helyeztük el.

Ingyen! Egy »sürgős szükségset« vett Magyarországon pótolni a temesvári »Josefstädter Verlags-Anstalt«, midőn megalapította új vállalatát, az »Illustrirter Bezugsquellen-Nachweis für Buch-, Stein-, Licht-, Zink- etc. Druckereien« című cég- és hirdetés-gyűjteményt. Az első füzetet a Csanád-egyházmegyei nyomda állította ki több színben nyomva és mint czíme is mondja, a grafikai szakmába vágó mindenemű gyárak hirdetéseit és meglehetősen terjedelmes cégjegyzéket tartalmaz. A füzetet az összes főnököknek ingyen küldik meg. Midőn ezekben az új vállalat megjelenésére olvasóinkat figyelmessé tettük, ha esetleg további füzetek is napvilágot látnának, lesz alkalmunk még valamely későbbi számunkban rá visszatérni.

Alapos és gyors tisztítását az olyan betűeknek, melyek folytonosan használatban vannak, vagy hanyag lemosás és elégtelen leöblítés folytán nagyon bepiszkolódtak, legkönnyebben és legjobban gőz által eszközölhetjük.

Az »Unterstützungs-Verein deutscher Buchdrucker« közhírré teszi, hogy e hónap 15-ikétől kezdődőleg az utazóknak ismét kifizeti az uti segélyt. A segélypénztár főgondnoka Bayer A. Berlinben.

Hartleben Adolf könyvkiadó vállalata *Bécsben*, Marx Jenő tulajdonába ment át, ki 28 év óta a vállalat cég-társa. Hartleben visszavonulásával megszűnik az európa-szerte ismert »A. Hartleben & Comp. Pest, Wien und Leipzig« cég, mely szerény kezdetből fejlődött ki nálunk Budapesten, illetve *Budán* a jelen század elején és idővel a bécsi és lipcei könyvpiacok egyik elsőrangú kiadó-cége lőn.

Holzhausen Adolf, Bécs egyik leghírnevesebb nyomdatulajdonosa szeptember hó 30-án 62 éves korában elhunyt. Holzhausen neve szakkörökben igen előnyösen volt ismeretes nemcsak Ausztriában, de hazánkban is, mert kiváló szakképzettségével magasan emelkedett ki legtöbb főnöktársa fölött. Az elhunyt os. és kir. egyetemi nyomdász volt s hasznos működése olismerésül több magas kitüntetésben is részesült.

A bécsi nyomdászati szakiskola új tanéve szeptember hó 18-án nyílt meg 474 tanuló látogatása mellett. Az

iskola vezetősége 200 forintot szavazott meg új szakkönyvek vásárlására, továbbá elhatározta, hogy Németország és Ausztria-Magyarország betűöntő-czégelt körlevélileg megkeresi, az általuk kiadni szokott mintalapoknak három példányban való szives beküldésére, hogy az iskola taneszközei ezen úton is gyarapíttassanak.

A **bielefeldi Fischer és Krecke** czég, mely gyorsajtókat és nyomdai egyéb gépeket gyárt, beküldötte szerkesztőségünkhez legújabb képes árjegyzékét. A füzet a legújabb gépeket és eszközöket tünteti elő, ilyenek az »Express« körforgó gép, melyet kétoldalú nyomásra, valamint egyidőben kétszinben való nyomásra is épít; a »Westfalia« gyorsajtó, melyet lábbal vagy kézzel is hajthatni; a »Vorwärts« téglanyomó-sajtó, a »Német Bostonsajtó«. Láthatók azután a füzetben a kisebb nyomdákban igen czélszerű »legkisebb tömönthetői berendezés«, a »Cyklop« elnevezésű papírosztereotypia-berendezés, korrektúra-levonó készülékek stb. stb. melyek a képes ábrázoláson kívül szövegbeli magyarázattal is el vannak látva.

Krause Károlyt, az előnyösen ismert lipcsei nyomdai gépgyárost a Saale melletti Halleban tartott iparkiaditáson kitünő gyártmányaiért *tiszteletokmánynyúl* tüntették ki.

Betűszedőből lett udvari opera-énekes halt meg közelben Bécsben. Hablavit Agostonnak hívták és fiatal korában a bécsi államnyomdában dolgozott; hajlamai azonban a színi pályára vonzották s otthagya a szedőszekrényt, Bécs egyik külvárosának színházában kezdte meg mint kardalos új pályáját. Annál gyorsabban haladt azután s teljes huszonkét éven át volt az udvari operának egyik legjelesebb művésze.

Hallberger Frigyes, az ismert Hallberger kiadó-család utolsó férfitagja szeptember 4-én élete 71. évében meghalt Stuttgartban. Az elhunyt, az illusztrált folyóiratok kiadása által hírnevet szerzett két fivérének, Hallberger Ede és Károlynak emlékére Stuttgart városának 1 millió márkából álló alapítványt hagyományozott a városi szegények segélyezésére.

Németországban 1890-ben 87 grafikai részvénytársaság volt 45,325,059 márka tőkével, mely társulatok nevezett évben 4,382,957 m. tisztajövedelmet, azaz 9-87¹/₁₀-ot eredményeztek.

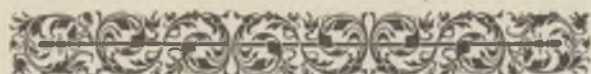
Nemzetközi hírlapkiállítás. Belgium két tudományos egyesülete, az »Union de la Presse périodique belge« és a »Cercle belge de collectionneurs de journaux« komolyan foglalkozik azzal a tervvel, hogy jövő év április és május havában a »Palais des beaux arts« helyiségeiben hírlapkiállítást rendezzen. Ennek czélja a következő lenne: tájékoztatni valamennyi ország hírlapirodalmának jelentőségéről és fejlettségéről; a kereskedőknek és iparosoknak megbízható hírlap- és folyóirat-jegyzéket nyújtani és kimutatni a sajtónak bizonyos üzletágakra való fontosságát. Az egész kiállítás négy csoportra van tervezve. Az elsőben lesznek az egész föld kerékjén levő régi és új hírlapok, valamint időszakos folyóiratok; a másodikban a sajtóra vonatkozó történelmi, törvényhozási okmányok; a grafikai művészetek és azokkal összefüggő iparágak, mennyiben a sajtót támogatják, a harmadik csoportot fogják képezni; a negyedik kizárólag a rajzoknak és metszeteknek van szánva s ez főleg művészeti értékű lesz. A kiállítási hírlap czíme Verhoeven tiszteletére, ki Belgiumban a hírlapirodalmat megalapította, »L'Abraham Verhoeven, moniteur officiel de l'Exposition internationale de la Presse ancienne et de la Presse moderne« fog lenni.

Egyiptom grafikai művészete. Kairóban 1891-ben kilenc könyv- és könyvnyomda létezett ezek közt a nagy államnyomda Bulak külvárosban. Azonkívül Alexandria 12 grafikai intézettel bírt, Port-Said és Mansurah pedig 1—1-gyel.

Az »**Illustrated London News**« a chicagói kiállításon saját házat épít, mely tökéletes és hű mása lesz Shakespeare, Anglia legnagyobb költője szülőházának. A házban teljes könyvnyomdát, valamint administratívális helyiségeket rendeznek be a nagy londoni újság amerikai kiadásához.

A »**Rigaer Ztg.**« statisztikát közöl az oroszországi irodalmi termékekről 1891-ben. E szerint megjelent azon évben 9058 könyv és füzet 30 millió példányban; ezek közül orosz nyelven 23 millió; a megmaradt 7 millió példányszám 840 lengyel könyvre, 393 német, 380 héber és 219 lett nyelvű könyvre oszlik. Ezen kimutatásba Finnország nincs belevéve. Naptár 229 lett kiadva, melyek némelyike 500 egész 800,000 példányban is nyomatik.

Az **Athenaeum Lexikonának** 24., 25. és 26. füzetét kaptuk kezünköz mult füzetünk megjelenése óta. E három füzet az M és N betűk anyagát tartalmazza és jó irálya, helyes beosztása, szabatosága által teljesen igazolja az e vállalathoz kötött reményeket. Mindhárom füzethez érdekes és díszesen kiállított mellékletek vannak csatolva. Ajánljuk a hasznos vállalatot szaktársaink figyelmébe.

HIVATALOS RÉSZ.

A

KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE

TIZÉVES FENNÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE

1892. október 23-án, délelőtt 10 órakor

A SZÉCHÉNYI-SÉTATÉRI KIOSZK NAGY TERMÉBEN

HAVI ÜLÉSSEL EGYBEMÉRTŐTT

ÜNNEPÉLYES KÖZGYÜLÉST

TART.

A közgyűlés napirendje:

1. Elnöki megnyitó.
2. Alkalmi felolvasás, Tartja Ács Mihály, tiszteleti elnök.
3. A kör tízeves történetét tárgyaló Emlékkönyv kiosztása.
4. Elnöki zárszó.

A havi ülés napirendje:

1. Titkári jelentés.
2. Pénztárnok jelentése.
3. A választmány előterjesztése a kézikönyv tárgyában.
4. Szakkérdések esetleges benyújtása.
5. Netáni indítványok és kérdéstelepek.

A rendkívüli közgyűlésre nem körtagokat is szívesen látunk.

.

Tagjainkat figyelmeztetjük, hogy lehetőleg teljes számban jelenjenek meg, mert az Emlékkönyv a közgyűlésen megjelenő minden szaktársnak kiosztatik, s így a meg nem jelent tagok utólagosan csak a megmaradt példányok keretében tarthatnak igényt a füzetre.

Tagjaink szives figyelmét felhívjuk arra, hogy a választmány határozata következtében azok, kik új tagokként augusztus hóban léptek be Körünkbe s a Grafikai Szemle január—júliusi számaát (7 füzet) megakarják szerezni, azt *1 forint 20 krélt* a kiadóhivatalnál megszerezhetik addig, míg a készlet tart.

Az augusztus hóban belépett új tagokat figyelmeztetjük e helyütt, hogy hátralékaikat a házipénztárosoknál törlesszék; miután a két hónappal hátralékban levők lapot nem kapnak.

Szeptember hóban a tagsági illetékeket a következő üzletek küldték be: Államnyomda 3.60, Athenacum 13.50, Beőza 1.80, Buschmann 1.60, Czettel és Deutsch 1.40, Egyetemi nyomda —.60, Fischer és Mika —.60, Franklin 4.50, Hornyánszky 5.90, Kálmán M. és társa —.60, Légrády 5.40, Lloyd 2.70, Markovics és Garai —.60, Mezei A. 1.80, Neumayer 1.30, Orsz. Ért. 3.30, Pallas 3.90, Preszburger 1.20, Róza K. és neje 6.30, Részvény 11.80, Schlessinger és Kleinberger —.90, Toldy 1.20, Várnai —.90, Pécsről 1.50. — Egyes tagoktól befolyt: Gibicz J. —.90, Kohn L. —.30, Pécsről 1.20, Győrből 1.20, Nagyváradról 29.20.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. I. urnak Sz—n. Nagy örömmel tölt el bennünket, ha szakársalok valamelyikénél a szakma iránti buzgalmat tapasztaljuk. De viszont nem elege kárbozathatjuk azt, a ki a szakértelmet illetőleg nem tud megbízhatóan a takaróg való nyújtózkodás érvével és túlbuzgalomában a helyes irányt elhízza. Hyen túlbuzgalomnak a szüteménye az Ön körövénye. Ön egy üzleti körövényt kívánt kibocsátani, a mely a szöveg elolvasása nélkül is ajánlati lett volna hivata könyvnyomdáját. Szedeti egy körzetet, ebbe a szöveget — és pedig — s ezt sajnálatlall kell konstatálnunk — nem nagy szakértelmekkel. Az első, hegygyel kifutó, utána az azúrövonallal és szopareille körzet minden hézag és vonal nélkül van egymásra rakva, a minek nem szabadna lennie; a betűk — de különösen és éppen az első — nem jól választják. No de még mindez megjárna, hanem a sorok elrendezése, jobban mondvá, a sorok csese és az egész beosztás rossz. Ezek is oly hibák azonban, melyek a lakusnak fél nem tűnnek és mindegyik mellett is némileg kielégíthette volna azt. Teljesen elrontotta azonban a munkát az alapnyomat. Nem tagadható, hogy szép az alapnyomat, ha az szakértelmekkel és szép anyaggal eszközöztetik. Ennek azonban — és ez részben segítségül is szolgál — az utóbbi nem áll rendelkezésre és még-ötfele körzetet volt könnytelen összeszedni, hogy csak kifussa az oldalt. De kérdjük: szükség volt-e ily pazar munkára, mely megnehezítette még az által is, hogy felkörben üreket hagyott szövegek alkalmazására? Bizonyára nem. Vagy ha már okvetlen kívánta és nem volt elég anyag hozzá, akkor simát, melyet papírmexből könnyen lehet készíteni, kellett volna alkalmazni és eme sima alap kifut-

hatott volna a körzet alá is, hanem dessines alapnyomattal csak a belső keretet kell kitölteni. A körzet alá futó dessines alapnyomat és az ebben levő szövegek — melyeknek sem szesheikái, sem gyakorlati szempontból értékük nincs — csak sértik a szemet. Szövegek egy más alkalommal a mi utasításunk szerint, nem bánjuk, ugyanazt a szöveget kinyomni és meglátja, időt fog megtakarítani és sikerülőbb munkát fog nyerni. Az első sorhoz álló betűk vendők, a két következő folytatlagosan szedendő, úgy hogy egy teli és egy kis sor nyeressek; a harmadik középre helyezendő, a negyedik baloldali két sor kisebb betűkkel szedendő, a T. cz. szinte kisebb legyen. A beosztás akképp eszközözendő, hogy az egymáshoz tartozók valamivel közelebb legyenek egymáshoz; de egy-két térszög egyforma hézagok legyenek. Alul a skünő tisztelettele és a szöveg közt egy térszög sincs, míg a körrelvél ritkítva van. Ennek az ott levő tért tekintve, legalább nyolcz térszöggel lejjebb kell jönnie, míg a legutolsó sor valamivel közelebb álljon a névhez. A körzet akár meg is maradhat úgy, a mint van, de nyomattassák világos kék színben, a többi, a mint most van, fekete és piros színben. Így tessék — de mindenesetre alapnyomat nélkül — megkísérteni.

A lap szétküldését illető reklamációk *Gelléri Mihály* urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénynyomda, Hold-utca 7) intézendők.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt, félévre 1 frt.
Egyes szám ára 20 kr.

Az egyes számok nyomdánkenti elárúsításával a fővárosban Kossuth J. Colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt, féloldal 7 frt, negyed oldal 4 frt, nyolczad oldal 2 frt 50 kr.

Tizenkészeri közlésnél 30, hat-szori közlésnél 13% engedtetik.

A hirdetések merkantil-festőke Pusztai és Peritől. — A lap papírosa David K. és Fiaitól. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felolvas szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

Géplevelboríték

Lévjegy-

Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papirárúk

Kapható	GESCHÜTZT.	Kapható
minden	<i>Myrtle</i>	minden
papírkeres-	<i>Mark</i>	papírkeres-
kedésben.	DEPOSÉ	kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza

Budapest

V. kerület, Hrany János-utca 20. szám alatt.

KÜLÖNLEGESSEGEK

FESTÉKEK AZ ÖSSZES GRAFIKAI IPARÁGAK RÉSZÉRE

BERGER & WIRTH
és
FREY & SENING

EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI

LIPCSÉBEN

FIÓKOK:
BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.

VIKTÓRIA és BIANKA
HENGERTANYAGI.

Raktár és képviselet:
Pofacsek J. néli Bécs, IV., Belyvedergasse 3.

1887—1892. évfolyam.

Legalkalmasabb és leg-
hasznosabb újévi
ajándék tanon-
czoknak

A
hat év-
folyam ára
együttesen meg-
rendelve 2 frt 40 kr.,
egyenként 50 kr. ♦♦♦♦♦

Magyar Nyomdászok Évkönyve

Megrendelhető a Gr. Sz. kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.

BÖLE JÓZSEF
NYOMDAI ASZTALOS
BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Hasábhajók ezinnből (faoldalkerettel) raktáron van-
nak és kívánatra azonnal szállíttatnak.

*Nyomdai szekrény- és állvány-felállításokat és
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.*

RÉZLÉNYA-GYÁR.

H. BERTHOLD
BERLIN
SW., BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Mintákat és árjegyzékeket ingyen és bérmentve küld

♦ PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. ♦

KÄHOF-PHOTOGRAPH KUNSI-ANSTALT
S. Angerer & Söhne
Herzogsbergstr. 30,
WIEN.

CHEMIGRAPHIE
PHOTOTYPHE
AUTOTYPHE
CHROMOTYPHE

Az intézet ajánlja magát illusztrációk előállítására:
**chemigráfia, fototipia, chromotipia, fotolitog-
ráfia és autotipia** útján. — Autográfiai rajzkellékek,
szabadalmazott szemcsés és tónuspapírok, kréták
és tusok gyára. — Dombordéczre szolgáló valódi belga
borgany, 50:60 cm. nagyságú lemezekben 5 frt 50 kr-ért,
tetszés szerinti kisebb méretekben 1000 □-cm-terenkint 2 frt.
Munkáinkhoz a rajz és az ábranyomat mikéntjére vonat-
kozó technikai utbaigazításokat mellékeljük.

LEVÉL-, RAJZ-, IRÓ-,
NYOMDA-, SZINES BORITÉK-
és
LEMEZ-PAPIROK.

Dávid Károly és Fia

BUDAPEST

Papirgyári Raktára.

Mintákkal szolgálunk.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb
és héber betűket, körzeteket és ki-
zárásokat, nyomdai szerelvényeket,
betűszekrényeket és állványokat, a
leggyorsabban készítve és legjobb
minőségben kiállítva.

FISCHER és MIKA

Nagy választékot tart a legkülön-
tétőbb czélszerű és divatos

KÖNYV-
ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Kivállal igen jutányos áron
egész nyomdai berendezéseket.

...
BUDAPEST, KIRÁLY-UTCA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Telephon 270

Első Magyar Könyv- és Könyomdai

Pesték-Gyár

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

KURZWEIL JÁNOS és TÁRSA

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle
színes festékek, kenczék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI és VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.

*
«Patent» gelatin-hengeranyag stb.

Karl Krause Leipzig.

Főképviselet
Ausztria-Magyar-
ország részére:

PAUL BECKERT
WIEN
IV., Starhemberg-
gasse 24.

382. sz.

GANZ ÉS TÁRSA VASÖNTŐ ÉS GÉPGYÁR RÉSZV.-TÁRSULAT BUDAPESTEN.

Különleges gyártmányai:

GÁZMOTOROK,

álló vagy fekvő, egy vagy két hengerrel, melyek következő előnyökkel bírnak: olcsó ár, igen kevés gáz-fogyasztás, a tolatyú elhagyása, kis térfogat, csekély súly, nyugodt s egyenletes járás, javítás csak ritkán fordúlhat elő s ez is igen egyszerűen és könnyen eszközölhető.

TURBINÁK

a helyi viszonyok szerint szerkesztve.

TRANSMISSIÓK

(közlőművek) és mindennemű építési és gépészeti munkák.

Electromos világítási berendezés és erőátvitel nagyobb távolságra is, saját kipróbált rendszerük szerint.

Ajánlja magát minden nagyságú
teljesen felszerelt (complett)

TÖMÖNTŐDÉK BERENDEZÉSÉRE

TÖMÖNTŐ-GÉPEK

elkészítésére.

August Siegfried

NÜRNBERG-BÉCS

GYÁR:

BÉCS, II., GR.-MOHRENGASSE 31. SZ.

Legújabb és legzélszerűbb eszközök.

LEGJOBB AJÁNLATOK.

Mindennemű műszaki tanácsok nyújtanak.

Arjegyzékek díjmentesen.

GÉPGYÁRÁSOK

JEANRENAUD

BÉCS & COMP.

X. Himbergstr. 47.

Papírvágó Gépek,

Simitó Sajtók * Könyvkötő-Sajtók * Simitó Hengerművek

LYUKASZTÓ- (PERFORIROZÓ-) GÉPEK,

Papirlemez- és Carton-Ollók,

ARANYOZÓ-GÉPEK,

Könyvgerinczsajtoló- Gépek

stb. stb.

Budapesti képviselők:

MÜLLER TESTVÉREK

V. ker., Nagykorona-utca 3.

WEINWURM ANTAL

fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczo-
autotypia, phototy-
pia, chemigraphia és
chromotypia után.
Alaprajzok, térképek,
hálózatok fotolitho-
grafia útján a leg-
újabbban s
pontosan
számszorosi-
tatnak.

*Külön beren-
desít kézen
kívül tég-
lyéfelvételre.*

Rust J. H. és Társa
BETŰÖNTŐDÉJK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármely nyelvű betűk,
körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták.
Mértékelt árak. * Többszörösen kiültetve. * Szólad kivétel.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.		Masolófestékek		Színes festék.		Selyemzöld, süvegben,	
	100 kg /ft kr		1 kilo /ft kr		1 kilo /ft kr		1 kilo /ft kr
a) Gyorsajtóknak.		lila, kék, fekete vörös		Kő- és könyvnyomdákknak.		4 árnyalat	
CHI Hírlapfesték	82	Könyvnyomda-festék.		Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	2
CH	90	Kézi- és gyorsajtóknak.		» 2	36	4 árnyalat	12
CI	98	Gravírfesték II.		» 3	24	» valódi olivzöld	6
BIII Könyvfesték	76	» I.		Geraniumlak 0	24	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BII	84	» II.		» 1	20	» 2	4
BI Acidénzfesték	90	Tollfesték II.		» 2	16	» 3 porban	2
AIII Illusztráció-festék	120	» I.		» 3	12	Kobaltkék, legfinomabb	40
AII	170	Krétafesték III.		Florentini lakk 1	4	Párisi kék	5
AI	250	» II.		» 2	3	Milori kék világos és sötét	5
AO Disznyomáshoz	4	» I.		Rózsaszínű krapplak 1	16	Sepiabarna	4
AOO	6	Átnyomó festék		» 2	10	Terra di Sienna	2
AOOO	8	Ércnyomó festék II.		Kármínzöld 3 árnyal.	4	Mahagonibarna	2
		» I.		Czínóber-utánszat	2	Kremsi fehér	2
		Kenczék.		Antikármin	8	Hőfehér	1
b) Kézi sajtóknak.		Könyv-, kő- és ércnyom- dáshoz.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	<i>Finom színes festékek kenczében lörve, körül- belül 25%-al olcsóbbak.</i>	
OCH Könyvfesték	90	Gyöngye		» 2	16	Bécsi hengeranyag.	
CCI	1	Középerős		» 3	12	100 kg	
BIII Acidénzfesték	120	Erős		Chromsárga, vegy. tiszta,	3	5. sz. Igen szilárd	150
BBI	160	Aranyfüst-kencze		4 árnyalat, süvegben	3	Chromsárga, vegy. tiszta,	150
BI	240	Ércnyomáshoz		4 árnyalat, darabokban	2	» 2	150
AIII Illusztrációknak	3			Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24	» Szilárd	150
AII Finom	4			Ockersárga, 4 árnyalat	2	» Crème	150
AI Disznyomáshoz	6						
AO Glacépapír-nyom.	8						

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2%, sconto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

GAWLITZA J.
• BÉCS •

IX., Lazarethgasse 19. Ecke der Pelikangasse.

Betű- és tömöntőde, galvanoplasztika

◆ BERTHOLD H. ◆

részlénia-gyárának egyedüli képviselője az osztr.-magy. monarchiában.

A 20 év óta legjobb hírnévnek örvendő

◆ THE EXCELLENT ◆

angol hengeranyag raktára.

Nyomási berendezések a legrövidebb idő alatt, gépekkel és minden eszközökkel együtt.

Fénynyomatok[®]
gyorssajtók berendezésével

Czinkográfia

Divald Károly Fiai
MŰINTÉZETE
Eperjes

Részülnek:
Galotypia,
Autotypia,
Chemigrafia

Központi iroda:
*
Budapest, Károly-körút 22.

Árak júányosak.

Minták kívánatra ingyen.

==== Állandó nagy raktár ====

Gépek, festékek és minden nyomdai felszerelésben.

Nyomdai szaküzlet.

Különlegesség:
•ALBINO• •AMERICAIN•
FEMÉR HENGERANYAG. ÁTTETSZŐ HENGERANYAG.

Pusztafi és Perl

Budapest, Akadémia-utca 6.

PÁPIR-DISZMŰZET.

*Névjegy-, eljegyzési-, esketési-,
táncz- és minden e szakba vágó kártyák a leg-
változatosabb hivatásban.*

HUBER MIHÁLY
kő- és könyvnyomdai festékgár
München

FLINSCH-féle RÜGER C.
betűöntőde, Frankfurt, * részlénia-gyár, Lipcse,
Kempe Károly stereotypia-berendezés, Nürnberg,
Marinoni H. gyorsajtó-gyár, Páris

kizárólagos képviselői.

Egész Nyomdai Berendezések

jutányosan és gyorsan

fogaņatosittatnak.

Első Magyar

Betüöntőde

Részvény-
Társaság.

BUDAPEST

VI. ker., Dessewffy-utca 32., saját házában.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

Könyv- és Czimírásokban

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

a legkülönfélébb ékitmények

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEK BEN

Galvanoplastika. * Tömöntőde.

Alle Collegen sind zur Einsendung von Entwürfen freundlichst eingeladen!

Skizzen sind zwar nicht
das Gold —
Aber die Scheidemünze
der Kunst!

Graphische Skizzen

Zwanglose Hefte

für das

Entwerfen und Skizziren in der Typographie

unter specieller Berücksichtigung

moderner und rationeller Druckausstattung

sowie

für das typographische Kunstleben überhaupt.

Herausgegeben von

C. KULBE - LEIPZIG

Acidanzsetzer.

Jetzige Adresse: *Budapest, Kölvös-utca 42, I. 6.*

Im Selbstverlage.

Vorläufig 5 Hefte.

Jedes Heft enthält circa 6 Tafeln Skizzen
und Zeichnungen in farbiger Ausführung,
sowie 1 Bogen zum Theil illustrierten Text.

Zur gef. Orientirung diene ferner die Mittheilung,
dass jedes Heft eine neue Umschlags-Skizze zeigen wird.

= Preis pro Heft: Mk. 1.70 - fl. 1.10 - fr. 2.20. =

PROSPECT.

Entwerfen und Skizziren sind die Schlagworte des typographischen Lebens der Gegenwart! Ueberall der Ruf nach Skizzen — Entwürfen — Zeichnungen! Sollten da die

„Graphischen Skizzen“

nicht just zur rechten Zeit kommen und dieses neue und eigenartige Unternehmen nicht allseitig willkommen geheissen werden?

Die „Graphischen Skizzen“ wollen dem Typographen in der **modernen und rationellen** Ausstattung seiner Drucksorten an die Hand gehen! Sie wollen durch klare Aufsätze und zweckentsprechende Skizzen dazu beitragen, dass die typographische Druckausstattung sich mehr und mehr von allen mechanischen Regeln losringe und bei ihren Entwürfen in erster Linie die **allgemeinen Forderungen der Aesthetik** beachte. Eine derartige ästhetische Bildung kann aber **nur durch das Skizziren** gewonnen werden. Deshalb besteht die zweite Aufgabe der „Graphischen Skizzen“ darin, die **Technik des Zeichnens und Skizzirens** in Wort und Beispiel vorzuführen und zu einer steten Ausübung dieser Kunst lusterweckende Anregung zu geben.

Die „Graphischen Skizzen“ wollen aber noch mehr! Sie möchten durch zweckmässige Aufsätze und Beispiele auf die Vortheile aufmerksam machen, welche die **zinkographischen Reproduktionsverfahren** und — wenn auch erst in zweiter Linie — der moderne **Holzschnitt** für die typographische Buch- und Accidenzausstattung darbieten. Mit der Erstrebung dieses ihres dritten Zieles schliessen sich die „Graphischen Skizzen“ jenen als die Zukunft der Typographie zu bezeichnenden Bestrebungen an, welche eine **frei entworfene Zeichnung** höher schätzen als schwierige Ornamentsätze.

Die „Graphischen Skizzen“ sollen in zwanglosen Heften **fünfmal pro Jahr** erscheinen. Jedes Heft enthält ca. 6 Tafeln mit Entwürfen (Quartformat) und je 1 Bogen Text. Der Inhalt jeden Heftes bildet ein in sich abgeschlossenes Ganzes, doch werden die verschiedenen Nummern unter sich in einem bestimmten Zusammenhange stehen.

Aus dem reichen Material der verschiedenen Hefte seien folgende Rubriken hervorgehoben:

Theoretisches für den Entwurf (Aesthetisches). — Die Technik des Skizzirens. — Was soll man zeichnen? — Die Zinkographie und ihre Bedeutung für den Künstlerdruck. — Das Zeichnen von Vignetten. — Allgemeine kunstgewerbliche Aufsätze, Biographisches über die Zeichner der Typographie.

Die **Skizzentafeln** bieten Beispiele und Motive für die Anwendung bestimmter **Giesserei-Novitäten** und bewährtes deutsches und englisches Material, sowie ferner **frei entworfene Zeichnungen** für moderne Druckausstattungen. Da es der Charakter einer „Skizzentafel“ mit sich

bringt, dass die einzelnen Motive ohne Raumverschwendung gezeigt werden (3—10 auf einer Tafel), ist jedem Hefte in seinen Beilagen von vornherein eine **eminente Reichhaltigkeit** gesichert. Diese Reichhaltigkeit wird noch durch den Umstand erhöht, dass **manche Skizzen nicht auf ein bestimmtes Material** hin ausgearbeitet wurden, so dass bei der praktischen Verwerthung dieser Motive von einem „Copiren“ nicht gesprochen werden kann, da es der Accidenzsetzer mit der Auswahl seines Materials in der Hand hat, das speciell gewünschte Exterieur zu bestimmen.

Mit dem vorstehend angedeuteten Inhalt werden die „**Graphischen Skizzen**“ gewiss Vieles darbieten, was bislang von manchem vorwärtsstrebendem Fachgenossen wohl gewünscht, aber weder in graphischen Werken, noch in unseren Fachzeitschriften genügend behandelt wurde. Sie werden — nochmals sei es betont — es als ihre Hauptaufgabe betrachten, eine durchaus **rationelle** Ausstattungsweise unserer Drucksorten anzustreben. Dadurch soll zugleich auch zur Lösung der Frage: „Freie Richtung“ oder nicht? beigetragen und ein befriedigender Ausgleich erstrebt werden.

Mit diesem Programm treten die „**Graphischen Skizzen**“ vor die geehrten Fachgenossen! Sie beabsichtigen nicht, den vielen vorhandenen und bewährten graphischen Werken und Zeitschriften Concurrenz zu machen: sie wollen aber als eine bislang fehlende, aber nothwendige **Ergänzung** der bestehenden Literatur betrachtet sein und sich durch die gesicherte Mitwirkung hervorragender Accidenzsetzer und Zeichner für ihr gewähltes Specialfach allmählich zu fruchtbringender Bedeutung emporringen, unsomehr, als der Herausgeber auf Grund einer mehrfachen Thätigkeit als Leiter typographischer Skizzirkurse auf diesem Gebiete als wohl bewandert gelten kann. Hierzu bedarf aber das junge Unternehmen der **thatkräftigen Unterstützung** der Fachgenossen. Der anhängende **Bestellzettel** möge deshalb seinem Zweck in reichstem Masse dienen! Namentlich bitte ich meine zahlreichen Gönner und Freunde um ihre gefällige thätige Verwendung.

Budapest, Anfang Oktober 1892.

C. Kulbe

Herausgeber der „Graphischen Skizzen“

Bestellzettel.

Der Unterzeichnete bestellt hiermit
bei dem Herausgeber: C. Kulbe, Budapest, Eötvös-utca 42. 1. 6.
(oder:)
bei der Buchhandlung*) von _____

Expl. **Graphische Skizzen**. Heft 1 und folgende.
Preis: Mk. 1.70 — fl. 1.10 — Fr. 2.20.

Expl. **Graphische Skizzen**. Heft 1—5.
Preis: Mk. 8.50 — fl. 5.50 — Fr. 11.—.

Betrag anbei — folgt am 1. November. — Franko gegen Franko.

(Nichtzutreffendes ist zu durchstreichen. Beträge von 2 Expl. an nicht in Markon, sondern per Postrechnung.)

Ort: _____ Name: _____

Strasse: _____

*) Für Buchhandlungen die üblichen Rabattsätze.

ZUR CIRCULATION!

NEU! EIGENARTIG!

47004. és 53406. számú
OSZTRÁK-MAGYAR SZADADALMAK.

Kibüntetve Temesvár 1891
és
az Országos Ipari egyesület által 1892.

KURZWEIL JÁNOS és TÁRSA

BUDAPEST

Gyár, Iroda és Raktár: HOLD-UTCA 25.

TELEFON 270.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT
ELSŐ MAGYAR
KÖ- ÉS KÖNYVVNYOMDAI
FESTÉKEK Gyára.

KENCZE. KOROM. HENGERANYAG.
VEGYMŰSZAKI TERMÉNYEK.
KELLÉKEK GRAFIKAI CÉLOKRA.

189

SZÁMLA

MELLÉKLET A „GRAFIKAI SZEMLE”

1892-iki 10-ik számához.

**PESTI KÖNYVNYOMDA-
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.**
IMPRIMERIE DE PEST
SOCIÉTÉ ANONYME.

KÜLÖN ÖSZTÁJ:
HANGJEGYMETSZÉS ÉS HANGJEGYNYOMÁS
LITOGRAFIAI GYORSSAJTÓKKAL.

HANGJEGYMETSZÉS
SECTION SPÉCIALE.
GRAVURE ET IMPRESSION DE MUSIQUE
A PRESSE ACCÉLÉRÉE LITHOGRAPHIQUE.

Budapest
V. HOLD-UTCZA 7. SZ.
MAGYARORSZÁG ◊ HONGRIE.

Melléklet a «Grafikai Szemle» 1892-iki 10-ik számához.

Nyitra. Huszár István. Iriszer Zsigmond. év. Neugebauer Anna. Reichlees Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Auróra« nyomda.	Szerencs. Simon J.	Turóc-Szt.-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kohrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Beschlusser Zeitung«.	Szakoleza. Skarnitzl örökösöl.	Szigetvár. »Corvinus«-nyomda (Tulajd.: Fried Dávid).	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oroszháza. Veres Lajos. Abastóter M. J.	Rimaszombat. Györfy Pal. Szűcs László. Rábely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adólf. Szűcs Antal. Sáposzky János	Szilágy-Somlyó. Bibónyi Sándor.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzler. Milletics Szvetozár. Pajevics Arzen. Popovics testvérek. Pavlovics és Jozics.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Régen. Burghardt R. Sebesch Károly.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. Szolnoki Híradó.	Ungvár. Fésűs József. Gellisz Miksa. »Kelték« nyomdája. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rézsahegy. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Szombathely. Bortalanffy J. Gábréel A. Kraimer M. Sella H. özevgye.	Tab. Pfeifer Ignác.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. részvt.	Salgó-Tarjan. Fiedler A.	Szászváros. Fahmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Tapoleza. Löwy B.	Tab. Pfeifer Ignác.
Ó-Széplak. Nyitraiökty Gard. Egylet nyomdája.	Sarvár. Jakoby Bálint.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadkajóce« nyomdája.	Tata. Engländer Jakab.	Temosvár. Csanádmegeyi nyomda. »Déli-magyarországi Reform« (Tul. Ifj. Steiner Károly). Déli-magyarországi szövét- kezeti nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Steger Ernő. »Postaúnc« nyomdája. Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.
Paks. Rosenbaum Márk.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája. Löwy Adólf. Landesmann za társa.	Szeged. Biba Sándor. Esztrényi Lajos. Engel Adólf. Várnai Lipót.	Tisza-Füred. Lőw Samu.	Tolna. Selly József.
Pancsova. Jovanovic Testvérek. Kosztanic és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidékek nyomdája« (Tulajdonos Dr. Viszoly).	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalm. Hj. Kiss Ferencz.	Tolna-Szántó. Szabó Miklós.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda.	Segesvár. Járdens Testvérek. Horvath Frigyes.	Szegárd. Ráter János. Ujfalussy Lajos.	Topolya. Schwarz M.	Torda. Pollák Móríc.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Tálas József. Tálas Mihály.	Selmeczbánya. Jörges A. özevgye.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Török-Szt.-Miklós. Fuchs Jakab.	Tranzsán. Gansz Lipót. Skarnitzl Fr.
Pécska. Raber István.	Sepsi-Szf.-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Tranzsán. Gansz Lipót. Skarnitzl Fr.	Turóc-Szt.-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Perjámos. Pirkmayer K.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovics.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Turóc-Szt.-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Pozsony. Alkalay Adólf. Angermayer K. Bick Abrahám. Brög János. Freibstadt B. utóda. Grünfeld Lipót. Stumpfel, Eder és társa. »Westungarischer Grenz- boten« nyomdája. Wigand K. F.	Simontornya. Jeruzsálem E.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzler. Milletics Szvetozár. Pajevics Arzen. Popovics testvérek. Pavlovics és Jozics.	Ungvár. Fésűs József. Gellisz Miksa. »Kelték« nyomdája. Székely és Illés.
	Sopron. Breiner G. és fia. Lilhaus Károly. Romvalter K. és Fla. Rónai Frigyes.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Ungvár. Fésűs József. Gellisz Miksa. »Kelték« nyomdája. Székely és Illés.	Ujverbász. Berkovics Márk főisk. nyomdája.
	Stájerlak. Rose V.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnai«-nyomda (Tulajd. Kohn Viktor).	Vág-Ujhely. Horovitz Adólf.
	Sümeg. Nobel Ignác.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Versecz. Wettl és Verocics. Kirchner J. özevgye. Kassanovits M. Pögger Ida.	Veszprém. Krausz A. Fla. »Petőfi« nyomda.
	Szabadka. Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Kardos F. Petrovics Dusan.	Székely-Udvarhely. Beesek D.	Veszprém. Krausz A. Fla. »Petőfi« nyomda.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.
		Székely-Udvarhely. Beesek D.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.	Zenta. Schwarz Sándor. Klenóczy és Biró. Biró János.
		Székely-Udvarhely. Beesek D.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.	Zitah. Seres Samu.
		Székely-Udvarhely. Beesek D.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.	Zólyom. Nádossy G.
		Székely-Udvarhely. Beesek D.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.	Zombor. Bittermann A. Muzsik A. Obláth R.
		Székely-Udvarhely. Beesek D.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.	Zsombolya. Wunder Rezső.
		Székely-Udvarhely. Beesek D.	Zala-Egerszeg. Tahy Réza. Breisch Samu.	Zsolna. Áldori Manó.

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illók. Wortmann A.	Petrinja. Pirnat A.	Varasd. Platzer J. és fia. Süßer J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hahn Gyula. Kraj Gy.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Lostinber.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Szilárd.	Kugl és Deutsch. Scholz és Kraj. »Národna Novina« ny.
Buccari. Dassalbrunner R.	Karlóca. Pavlovics K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zengg. Luster Henrik.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K. Prettner J. N.	Szisztek. Fanto Adólf. Jünker H.	Vukovár. Jančík E. Kiefer N.	Zimony. Grabovačky M. Sopron J. C. Balcs S.
Essék. Lanbauer Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Körös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Lukanovics N.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	Zaid. Mankovics P.
Gospic. Zeppan M.	Mitrovicza. Trumić K. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schleht A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyeszy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhlly-utca 1. Az egylet a központtól kívül a következő keruletkekre oszlik: *Arad:* Elnök: Kiss Gyula; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Goldschmidt Viktor; pénztárnok: Merkl János. *Debreczen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Eln.: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gáman Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Váradi:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczé Tivadar. *Pécs:* Elnök: Tuzs József; pénztárnok: Rovatsék J. *Pozsony:* Elnök: Kalcsiz J.; pénztárnok: Dirmeler Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Popovics Bazil. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor. Egyleti helyiség: Belváros, Kizsi-utca 5. *A nagyszéchenyi könyvnyomdászok egylete.* Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.

Elnök: Concha Károly (Horváth-szky V. könyvnyomdásza, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre.

Elnök: Hoffmann Kelemen (Magyar-nyomda, V., Váci-körút 34. sz.).

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sate József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntője).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Alkalmazott: Schwind Béla (Pester Lloyd nyomdája).

Ébredés - dalok.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Typographia - dalok.

Elnök: Galatin Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

Typographia - dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdászajdónos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timot István (Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Wituk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografská Beseda«. Elnök: Krünert Károly. Egyleti helyiség: Prága, Smečkovágasse 26.

Felső-Ausztria. A felső-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (Wimmer-féle könyvnyomda), Linzben.

Gócsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy). »Silas« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Mindkét egyletnek elnöke: Szyjewszi Andriás, I. egyesületi nyomda. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolóik és nyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressler Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolóik és nyomók egylete. (Družtvo tiskarjev, kamnopscev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: Breskvar L. (Blasnik-féle könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalzgasse 5, Brunnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Kiesel-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikan János (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egylete. Elnök: Polheim Károly (Wichalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és kőnyomdászok és rajzolóik egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Diabaczek Károly, Salz-gasse 31. I.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zimmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi orszagai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Böckdrokkersbond.). Elnök: Fleurmann L.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Bulgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Čolakow Tódor, »Državen Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. P. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütländ).

Francoiaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxembourg. Luxembourgi nyomdász-egylet. (Société typographique luxembourgeoise.) Eln.: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygossstrasse 24, II., Straßburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladets« nyomdája Kristianíában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografici italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaria, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdász-társaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, ezimzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdai munkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciprocu a lucratorilor tipografici din România.) Elnök: Nicolae Ionescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Bérzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Frank-Lyman Jean Fluntern-Zürichben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Milan J. Ilić, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állnak velünk kölcsönösségben.